

Da Ribe Jernstøberi flyttede østpå ...

Af Merete Bo Thomsen

Den 20. januar 1933 kunne man i Ribe Stiftstidende læse om travlhed på byens jernstøberi. Cirka hundrede mand var beskæftigede med at fremstille ovne, radiatorer og andet støbegods, og en helt ny produktion af afløbsrør var lige på trapperne. »Det er et glædeligt Lyspunkt i en Krisetid«, skrev avisen, for arbejdsløsheden var stor og nye arbejdspladser velkomne.

Den nye rørproduktion tog sit afsæt i børskrakket i New York godt tre år tidligere. Her havde hurtigt faldende aktiekurser, panik på børserne og en svigtende tillid til det amerikanske bankvæsen udløst en international finanskrise, som skulle strække sig langt ind i 30'erne. I første omgang kunne danskerne glæde sig over faldende priser på de råvarer, som landbruget og industrien skulle bruge, men efterhånden stod det klart, at de færdige varer slet ikke kunne afsættes som før. Dels faldt købekraften hos de vestlige landes mange millioner arbejdsløse, og dels forsøgte de enkelte regeringer at beskytte de hjemlige arbejdspladser ved at begrænse importen. Det ramte især den danske landbrugsekspor og dermed valuta-indtjeningen. Fremmed valuta blev en mangelvare, der måtte rationeres, og fra januar 1932 styrede Valutacentralen den danske import. Visse råvarer var uundværlige, hvis hjulene skule holdes i gang, men indførslen af en række færdigvarer blev nægtet. Et

importforbud behøvede imidlertid ikke at være en ulempe, for det gav danske virksomheder mulighed for selv at forsøge en produktion, og det skabte nye arbejdspladser. Det var da også præcis det, der skete, da der blev lukket for importen af afløbsrør fra hovedsageligt Tyskland.

*Hans Obbekjer overtog Ribe Jernstøberi efter sin far og fungerede som direktør fra 1905 til sin død i 1956. Han var uddannet ingeniør.
Foto: Ribe Jernindustri*

Det er ikke så overraskende, at det netop var direktør Hans Obbekjer fra Ribe Jernstøberi, der viste interesse for denne produktion. Støberiet lavede i forvejen forbindelsesstykker til de pågældende rør og havde altså kontakt med kunderne. Et mere komplet sortiment kunne kun være en fordel, og man var da også godt i gang med at fremstille de nødvendige modeller, da avisen skrev om planerne. Her fortalte støberiets prokurist, C. A. Bundgaard, at der havde været tale om at lægge den nye afdeling i en del af Crome & Goldschmidts lukkede fabrikker, men at den nu blev på jernstøberiet. Det var derfor skidt nyt, da Hans Obbekjer et par uger senere fortalte, at han måske slet ikke ville lægge rørvirksomheden i Ribe, men i stedet i en østjysk havneby.

Problemer i Ribe

Direktør Obbekjer havde beregnet, at den nye rørproduktion ville give statsbanerne en ekstraintægt på cirka 40.000 kr. om året, men han regnede med at kunne spare det halve ved at flytte til østkysten. Her kunne råjern og støbesand let bringes ind ad søvejen. Desuden forventede han at kunne købe sin strøm 3.000 kr. billigere i en anden by end Ribe. Men, som han tilføjede:

Af bypatriotiske Hensyn vil jeg naturligvis nøje overveje, om det kan gaa at anlægge Fabrikken i Ribe.¹

Det var dog ikke kun Obbekjer, der havde fået noget at overveje, men også Ribes bystyre. Den nye rørfabrik ville ifølge direktøren beskæftige cirka 70 ufaglærte mænd, og det var arbejdspladser, der måtte interessere enhver by. Tredivernes arbejdsløshed nåede sit højdepunkt netop i januar 1933,

og de ufaglærte var særlig hårdt ramt. Halvdelen af de knap 105.000 medlemmer af Dansk Arbejdsmandsforbund gik således ledige i februar.² De heldige, der havde et job, måtte ofte nøjes med sæsonarbejde, og derfor var stillingerne på rørstøberiet ekstra værdifulde, idet de var helårs. Ribe Stiftstidende opfordrede da også til forhandlinger mellem byen, statsbanen og Obbekjer, så den nye virksomhed kunne forblive i det vestjyske. Dog var det ikke så meget de arbejdsløse, der optog den konservative avis, men den kunne ikke se det fornuftige i, at byens næringsliv skulle gå glip af så mange arbejdes ugentlige købeevne, eller at elværket og statsbanen skulle sige farvel til en mulig omsætning.³

Avisens opfordring kom den 8. februar, og der var valg til byrådet den 14. marts. De 70 mulige arbejdspladser lignede derfor et oplagt tema i valgkampen, men sådan tænkte den konservative borgmester Kaalhaug vist ikke. I hvert fald ses det ingen steder, at byrådet skulle have fulgt avisens opfordring om at forhandle med Obbekjer. Heller ikke, selv om Handelsstandsforeningen og Industriforeningen henstillede, at de konservative kandidater »skulde virke for, at Kommunens Vareforbrug og Arbejde ikke gaar udenbys«. ⁴ Bystyrets manglende initiativ blev imidlertid ikke straffet, for de konservative fik et storartet valg og gik frem fra 683 til 824 stemmer. De var endda tæt på at få en sjette kandidat valgt ind. Nummer seks på deres liste var i øvrigt netop Hans Obbekjer, men selv om han fik fjerdeflest stemmer, kom han ikke i byrådet. Listestemmerne gik nemlig til kandidaterne højere oppe på listen. På den måde kom rektor

Willumsen og murermester Lauridsen i byrådet trods færre personlige stemmer end Obbekjer.⁵ De to herrer skal vi siden vende tilbage til.

Sidst i marts dukkede sagen om rørstøberiet igen op i aviserne. Direktør Obbekjer havde ansat en tysk rørekspert til at hjælpe produktionen i gang, men nu ville Formerforbundet have tyskerens opholdstilladelse trukket tilbage. Det mente, at arbejdet bur-

de udføres af danske fagfolk. Obbekjer måtte en tur til København for at redde trådene ud, men han fandt det noget ejendommeligt, at en udenlandsk ekspert – der skulle skaffe arbejde til en masse danskere – på den måde skulle leve af »Fagforeningernes Barmhjertighed.« Ved samme lejlighed kunne direktøren fortælle, at han havde modtaget tilbud fra forskellige byer om at huse det nye rørstøberi, og at Kolding lig-

I 1933 havde Hans Obbekjer (th) omkring 100 mænd ansat på Ribe Jernstøberi. For direktøren var det vigtigt med dygtige medarbejdere, og for medarbejderne var det vigtigt med fast arbejde i en tid, hvor så mange gik arbejdsløse. For en del af de ansatte blev støberiet lidt af en familievirksomhed, hvor familiemedlemmer arbejdede side om side, og hvor sønner tog over, hvor fædre slap. Foto: Ribe Jernindustri.

nede en vinder. »Haabet for Ribe er altså udelukket?« spurgte avisen Sydvestjylland. Obbekjer bekræftede, navnlig fordi han ikke mente at kunne skaffe de 70 nødvendige medarbejdere i hjembyen. Det var et nyt argument.⁶

Tilbage i februar havde Obbekjer nævnt el- og fragtomkostningerne som en grund til at flytte rørstøberiet østpå, men han var også citeret for en temmelig forblømt udtalelse: »Hovedgrunden ligger i Arbejdsforholdene, som jeg her ikke kan komme nærmere ind paa.«⁷ Betød det da, at denne hovedårsag i virkeligheden var, at der var for få arbejdsløse i Ribe? Desværre har det ikke været muligt at opdrive byens ledighedstal, men det er svært at forestille sig, at støberiet – sådan som situationen så ud på landsplan – ikke kunne have tiltrukket det nødvendige antal arbejdere. Alene i Esbjerg gik 97 af 133 organiserede arbejdsmænd mellem 19 og 25 år ledige i januar,⁸ og formanden for Fællesorganisationen i Ribe havde så sent som i december året før henvist til »en uforholdsmæssig stor Arbejdsløshed«. Det skete, da han bad byrådet om en halvering af kokspriserne for at lette de vanskelige forhold for arbejderklassen.⁹ Men hvordan skulle det ellers forstås? Tja, en måned senere blev Obbekjer citeret for, at der i Ribe var så få arbejdsmænd at vælge imellem, og nogle uger senere, at udvalget af ledig arbejdskraft var for lille i Ribe.¹⁰ Tilsyneladende drejede det sig altså om muligheden for at kunne frasortere tilpas mange i gruppen af ledige, men hvem var det da, han gerne ville undgå? Gik der mon for mange politiske opviglere rundt i Ribes gader, som han frygtede at få ind på sin

virksomhed? Måske, men en undersøgelse af forhandlingsprotokollen for Støberiarbejdernes Klub afslører ingen umiddelbare kontroverser mellem Obbekjer og hans ansatte. Forholdet til de landsdækkende fagforbund fremstår også ganske fredeligt, så han lignede i hvert fald ikke en nervøs mand med dårlige erfaringer. En anden forklaring kunne være, at han allerede havde skummet Ribe for de dygtigste arbejdere og nu fandt resten for langsomme, for svage eller for gamle? I 1920'erne var der kommet fokus på virksomhedernes effektivitet, og selv om man i Danmark især var optaget af tekniske rationaliseringer, så måtte man i de lavteknologiske og løntunge virksomheder – som eksempelvis jernstøberierne – rette opmærksomheden mod selve arbejdskraften. På den anden side måtte Obbekjer jo vide, at de mest effektive arbejdere også blev taget først i alle andre byer. Den sag var ikke helt nem at blive klog på. Imidlertid stod én ting klart: Kolding var favorit som hjemsted for den nye filial af Ribe Jernstøberi – men så tog situationen en dramatisk drejning.

Balladen i Kolding

Kolding havde gjort alt det rigtige. En lokal avisredaktør havde i starten af februar set artiklen om den nye rørproduktion og straks gjort den konservative borgmester, Valdemar Juhl, opmærksom på mulighederne.¹¹ Denne havde med det samme rettet henvendelse til Obbekjer, som midt i marts besøgte Kolding for at se nærmere på et havneareal, egnet til opførelse af et nyt støberi. Han fandt, at grunden lå noget lavt og manglede en kloak, men Koldings hav-

I begyndelsen af april 1933 tydede alt på, at Hans Obbekjer ville placere den nye rørproduktion på havnen i Kolding. Transportmæssigt var det en heldig placering, for råvarerne kom ind ad søvejen – støbesandet fra Ørbyhage ved Haderslev Fjord og råjernet fra Tyskland op gennem Østersøen. Foto: Kolding Stadsarkiv.

neingeniør forsikrede, at »der blev ingen Smaaligheder herfra«. Kloakken fandtes, og grunden ville blive fyldt op. Det var andre toner end i Ribe! Obbekjer fortalte ved samme lejlighed, at han havde været rundt at se på forskellige støberier, dog uden at finde nogen passende, og at hans arkitekt nu var i gang med at tegne en bygning til grunden på Koldings havn.¹²

En måned senere, den 12. april, mødtes Obbekjer med borgmester Juhl og Havneudvalgets øvrige fire medlemmer. De fire var umiddelbart forinden blevet orienteret om borgmesterens forhandlinger og god-

kendte nu Obbekjers leje af en havnegrund på 3.500 m². Lejemålet skulle være uopsigeligt fra havnens side i 49 år og for rørstøberiet i 10. To udvalgsmedlemmer, N. P. Nielsen fra Venstre og den konservative Chr. Stenderup, var imidlertid forbeholdne over for Obbekjers ønske om, at kommunen skulle garantere for et lån til opførelse af fabrikken. Lånet skulle lyde på 40-45.000 kr., afdrages over 10 år og kommunen have førstepant i bygningerne. Da også den socialdemokratiske M. Larsen ønskede at overveje sagen, enedes man om at forelægge spørgsmålet for byrådet.¹³ Det skete den

17. april på et lukket møde, men her blev sagen udsat til et ekstraordinært møde ugen efter. Det var N. P. Nielsen, der som indædt modstander af kommunegarantien ville have sagen frem på et åbent byrådsmøde. Nu snerpede det til. Den 20. april sendte havneingeniøren lejekontrakten – med den ønskede garanti indføjjet – til Obbekjer og bad ham underskrive og returnere den inden mødet fire dage senere, hvor sagen skulle vedtages. Men sådan gik det ikke.¹⁴

For næste dag kunne man i den lokale Venstre-avis, Kolding Folkeblad, læse et skarpt indlæg imod kommunegarantien. Det fik Obbekjer til straks at returnere lejekontrakten, men uden hans underskrift! Han ønskede foreløbigt sagen stillet i bero. Måske kunne garantien undværes, men på grund af en udlandsrejse kunne han ikke mødes med borgmesteren igen før omkring den 1. maj.¹⁵ I mellemtiden rasede debatten i Kolding.

I klemme i en kommunal magtkamp

På det ekstraordinære byrådsmøde i Kolding den 24. april blev det oplyst, at byen havde 1142 arbejdsløse. De 385 var arbejdsmænd, hvoraf de 175 var havnet på krisehjælp. Behovet for nye ufaglærte arbejdspladser var reelt nok, men der var gået politik i sagen.¹⁶ I centrum for debatten stod den omtalte N. P. Nielsen, der sammen med Venstre-avisen forlangte »Privat Forretning for sig, kommunal Administration og Risiko for sig«. Efter deres mening måtte det være erhvervsfremme nok, at havnetaksterne og grundlejen var sat ned sammen med gas- og elpriserne og oven i købet også skatteprocenten!¹⁷ Den konservative Kolding

Avis var i princippet enig. Det offentlige skulle holde fingrene fra det private erhvervsliv, men man måtte også se lidt praktisk på tingene. Det ny støberi ville skabe beskæftigelse, større omsætning i byen og øgede havneindtægter. I øvrigt ville den famøse garanti på mindre end et halvt år være tjent ind i sparet arbejdsløshedsun-derstøttelse. Skulle det værst tænkelige ske, at støberiet krakkede, og garantien skulle indfries, så ville kommunen blot komme til at eje en bygning, der var en halv gang mere værd end garantibeløbet. I øvrigt var Obbekjers ønske om en kommunal garanti ikke spor urimeligt i betragtning af bankernes uvilje mod at yde lån med pant i bygninger, når disse var opført på lejede arealer.¹⁸ Den socialdemokratiske avis lagde sin vægt på de ledige og behovet for flere arbejdspladser. Man ville ikke købe støberiet til byen for enhver pris, men de fremlagte vilkår accepterede man gerne.¹⁹ Det radikale Venstre advarede derimod byrådet mod at »ligge på Maven« for at få enhver ny fabrik til byen. Avisen var stærkt skeptisk over for virksomheder, der »blomstrer en tid og derefter skaber Arbejdsløshed«, ²⁰ og den mente, at »hvis Byen skal være ude om nye Fabriker, maa det gerne være i en beskæftigelsesmæssigt stabilere Branche end Jernstøberierne.«²¹ Helt overordnet foretrak den, at Kolding i stedet for at tiltrække nye fabrikker skulle værne om sin »sunde Struktur som Oplands- og Handelsby.«

Bag hele debatten lå en række taktiske hensyn. Ved byrådsvalget i marts var socialdemokraterne gået stærkt frem for anden gang i træk, men de borgerlige havde foreløbigt bevaret flertallet.²² De konservative

var imidlertid bange for, at de – hvis de ikke gjorde noget aktivt ved arbejdsløsheden – ville miste endnu flere midtervælgere til socialisterne ved det næste valg. Venstre var – modsat de konservative – gået væsentligt tilbage ved det seneste byrådsvalg og følte uden tvivl behov for at markere sig noget tydeligere. Oven i det havde Venstre på landsplan netop indgået det berømte Kanslergadeforlig med Socialdemokratiet og i den forbindelse givet køb på adskillige liberale holdninger. Det var nok ikke altid lige nemt at forklare på lokalt plan, så det kunne ikke overraske, hvis en eller anden Venstremand følte behov for at understrege sine liberale holdninger over for de lokale vælgere. Socialdemokraterne benyttede situationen til et bredt angreb på de borgerlige. Disses modstand mod at involvere det offentlige i de private virksomheder var tom snak, for samfundet måtte jo alligevel altid træde til, når det private erhvervsliv skabte arbejdsløse, invalider og nedslidte gamle. »Folk, der mener, at det private Erhvervsliv er noget, som ikke angaar Offentligheden, de lever i en Tankegang, der var herskende for en Menneskealder siden,« lød det.²³ Endeligt tog den radikale avis afstand fra de tre andre partier ved at ironisere over såvel de inkonsekvente venstremænd som de konservative, der fandt det nødvendigt at »lave et Stykke Socialisme« for at holde socialdemokraterne fra magten.²⁴

Ganske uforvarende var direktør Obbekjer og hans nye rørstøberi havnet i denne kommunalpolitiske hvepserede. Kolding Social-Demokraten mente, at den ærekære direktør havde fået »det Indtryk, at han ikke var alt for velkommen i Kolding,«²⁵ og det

fik konsekvenser. Da Obbekjer den 4. maj – efter at være vendt hjem fra sin udlandsrejse – skrev til borgmester Juhl, var det med tak for de behagelige forhandlinger, men også med besked om, at han i mellemtiden havde orienteret sig til anden side.²⁶

Obbekjer, hvad nu?

Den 6. maj kunne man i Fredericia Dagblad læse, at Kolding havde ligget i konkurrence med Haderslev om det nye rørstøberi, men det var vist en misforståelse. I hvert fald fremgår det hverken af Haderslevs aviser eller kommunens papirer, at der skulle være forhandlet. Byen var måske heller ikke så interesseret i Obbekjers nye støberi. Jernindustrien var en kriseramte branche, og en glæde over et støberis nye arbejdspladser ville – i tilfælde af virksomhedens fallit – blot ende med bekymringer over en øget arbejdsløshedsbyrde. I øvrigt var Haderslev på den tid domineret af virksomheder inden for tekstil- og næringsmiddelindustrien, der med en stabil indenlandsk efterspørgsel klarede sig betydeligt bedre under krisen end så mange andre brancher. Behovet for nye virksomheder var altså ikke så presserende.

I Sønderborg var situationen noget anderledes. Byen havde tidligere været Sønderjyllands førende industriby, men blev efterhånden åndet i nakken af både Haderslev og Åbenrå. Oven i købet blev byen ramt af en midlertidig tilbagegang i 1932, som forstærkedes i 1933.²⁷ Nye arbejdspladser var derfor velkomne, og allerede den 17. februar kunne Sønderborg Social-Demokraten fortælle, at byen havde lagt billet ind på Obbekjers nye rørstøberi. Tre repræsentan-

ter for byen havde sidst i februar besøgt Obbekjer i Ribe og inviteret ham til at se på en tidligere chokoladefabrik i Sundgade. Den lå godt i forhold til bane og skib, men bygningen var nok desværre ikke helt ideel. Afstanden til Ribe var et andet minus.²⁸ Desuagtet bad Sønderborgs magistrat den 4. marts Havneudvalget og Udvalget for faste Ejendomme om at undersøge, om de kunne finde en passende byggegrund til et nyt støberi. Magistraten noterede sig udvalgenes forslag på et møde den 12. april, men her standsede sagen: »Da der ikke er Sandsynlighed for, at Hr. Obbekjer agter at oprette en Fabrik her i Sønderborg, fandt Magistraten ikke f. t. Anledning til at foretage sig videre i Sagen.«²⁹ Den konklusion var Social-Demokraten nået frem til allerede i midten af marts, hvor avisen gættede på, at støberiet ville ende i København.³⁰ Det talte til hovedstadens fordel, at ca. 60 % af produktionen formentlig skulle afsættes der. Men dengang var Obbekjer nu mere stemt for Kolding.³¹

Nu måtte han lede efter en ny løsning, og den fandt han hverken i København, Haderslev, Sønderborg eller for den sags skyld i Ribe. Derimod viste det sig, at han – enten før eller efter sin udlandsrejse i slutningen af april – havde fundet tid til at besøge Fredericia. Her havde han købt Dansk Maskinindustri's bygninger på Nymarksvej uden for Nørrevold – ifølge Fredericia Dagblad »et af Provinsens smukkeste, mest velindrettede og velbyggede Fabriksanlæg.«³² Obbekjer blev ejer af såvel bygninger som grund, så her blev der ikke brug for nogen kommunegaranti. Han brugte selv udtrykket »et for mig særdeles

fordelagtigt Tilbud«, da han fortalte Koldings borgmester om handelen,³³ og det fremgår da også af tinglysningspapirerne, at han for 70.000 kr. havde erhvervet en ejendom vurderet til 200.000.³⁴ Bygningerne var opført i 1918, men efter nogle år likviderede den oprindelige ejer, og det lykkedes ikke panthaveren, Banken for Fredericia og Omegn, at sælge bygningerne. Da denne bank selv måtte standse betalingerne i november 1932, overtog Landmandsbanken forpligtelserne og forsøgte – også uden held – at sælge bygningerne på en tvangsauktion i marts 1933. Pantet lød på 100.000 kr., men banken overtog nu ejendommen som ufyldstgjort panthaver med et bud på det halve. Handelen med Obbekjer blev dermed en gevinst for såvel køber som sælger.³⁵

Obbekjer forhandlede ikke kun med banken, men også med Fredericias mangeårige, socialdemokratiske borgmester, Frantz Hansen. Obbekjer ville gerne have en aftale om elektricitetsleverancen, og det hed i den lokale avis, at »Det siger sig selv, at Borgmesteren paa Byens Vegne har stillet sig meget forstaaende i saa Henseende.«³⁶ Borgmesteren skulle ligeledes hjælpe med at skaffe en treårig opholdstilladelse til den tyske rørekspert, der skulle lede produktionen, og som lovet blev der sendt en anbefaling til Justitsministeriet midt i maj.³⁷ I oktober 1933 startede rørstøberiet sin produktion i Fredericia, og her fortsatte virksomheden indtil 2005, først under navnet Dansk Rørindustri, siden som Starpipe. Det var altså en succes, Ribe havde vinket farvel til i foråret 1933, men hvorfor havde byen ikke kæmpet hårdere for at beholde den?

Obbekjers rørstøberi i Fredericia blev en succes, selv om det fik en svær start. Tyskland fandt sig ikke i Danmarks beskyttelse af hjemmeindustrien, og snart fik Obbekjer endog meget skarp konkurrence sydfra. Foto: Ribe Jernindustri.

Tilbage til Ribe

Da Obbekjer i februar første gang luftede tanken om at rykke den nye rørproduktion østpå, lod han som nævnt en dør stå åben for forhandling:

Af bypatriotiske Hensyn vil jeg naturligvis nøje overveje, om det kan gaa at anlægge Fabrikken i Ribe.

Men selv om Ribe Stiftstidende både i februar og igen sidst i marts opfordrede bystyret til at forbedre støberiets vilkår for derved at bevare rørproduktionen i hjem-

byen, så skete der intet.³⁸ I stedet henvendte Kolding og Sønderborg sig, og så kørte toget, der endte med fabrikken i Fredericia.

Den 28. august samme år sendte Obbekjer imidlertid to breve til Ribes byråd, som kan bidrage til forståelsen af det tidlige forløb i Ribe. Det ene brev var stilet til teknisk udvalg og var en anmodning om at få elprisen sat ned. Obbekjer havde konstateret, at jernstøberiet betalte betydeligt mere, end man forlangte andre steder, og hvis prisen ikke blev sat ned, ville virksomheden være

nødt til at flytte produktionen til den nye fabrik i Fredericia. Det var en alvorlig trussel, men den fik nu ikke teknisk udvalget til at ryste på hånden. »Jernstøberiet har intet at beklage sig over«, lød svaret.³⁹ Det viste sig, at støberiet havde sit eget elværk, og fra 1924 til 1930 havde det kommunale elværk og støberiet fungeret som reserve for hinanden. Derefter opsgav kommunen aftalen, men var – af hensyn til det tidligere samarbejde – fortsat som reserveleverandør til støberiet, dog uden basis for rabatter.⁴⁰ I 1932 havde støberiet således kun aftaget strøm for 12-1300 kr..⁴¹ Nu var støberiets eget elværk imidlertid blevet overbelastet, og da virksomheden fremover fik brug for at aftage en større mængde el, kunne der naturligvis godt blive tale om at yde visse mængderabatter.⁴² Ifølge aviserne oplyste rektor Willumsen – ja, det var ham, der kom i byrådet med færre personlige stemmer end Obbekjer – på et byrådsmøde den 18. september, at Ribe Jernstøberi ikke tidligere havde bedt om en ændring af taksterne.⁴³ Altså havde Obbekjer tilbage i februar brugt de høje elpriser som argument for en flytning af rørstøberiet uden først at have forsøgt at forhandle sig frem til en bedre aftale. Det er bemærkelsesværdigt og svært at tolke anderledes, end at han ønskede, at bystyret skulle komme til ham og ikke omvendt, og det kan måske forklare, hvorfor byrådet netop *ikke* havde lyst til at foretage sig noget.

Det andet brev fra Obbekjer var stilet til Mark- og Vejudvalget, og her tørnede han sammen med murermester Lauridsen, den anden konservative kandidat, der fik plads i byrådet trods færre personlige stemmer

end Obbekjer. Jernstøberiet ønskede at bygge et modelskur på kommunens plads lige over for støberiet, og udvalget bevilgede derfor et 10-årigt lejemål til den beskedne pris af 20 kr. årligt. Af fremlæggelsen i byrådet fremgik det imidlertid, at Obbekjer derefter havde ændret sine planer og erklæret, at hvis han ikke kunne få pladsen, som han ønskede den, så havde han slet ikke brug for den. Udvalget bøjede sig – »Hvis det er et Principspørgsmaal for Hr. Obbekjer«⁴⁴ – men samarbejdet havde tydeligvis knaget.⁴⁵

Disse kontroverser åbner for en ny fortolkning af forløbet i Ribe. Som tidligere nævnt havde Obbekjer i februar udtalt, at den mulige flytning havde baggrund i arbejdsforhold, som han »ikke kunne komme nærmere ind på«. Hvis det nu ikke – som tidligere antaget – drejede sig om udbuddet af arbejdskraft, men derimod om et anstrengt forhold til Ribes bestyrelse, tegner der sig et interessant billede. Det skal erindres, at tanken om eventuelt at flytte rørstøberiet til østkysten blev fremlagt ganske overraskende mindre end tre uger efter, at støberiets prokurist – der som bestyrelsesmedlem i selskabet burde være velinformet – havde fortalt, at rørene skulle produceres i Ribe. Samtidigt skal det noteres, at der ikke er fundet nogen dokumentation for, at Obbekjer aktivt havde undersøgt mulighederne på østkysten, før han fremlagde planen. Tværtimod var det Kolding og tilsyneladende også Sønderborg, der henvendte sig til Obbekjer efter at have læst om planerne i avisen. Obbekjer havde heller ikke anmodet teknisk forvaltning om en sænkning af elprisen og vidste altså ikke, om der

AKTIESELSKABET

RIBE JERNSTØBERI

TELEFON 241-242 • TELEGRAM-ADRESSE: JERNSTØBERIET • POSTKONTO 18307
GRUNDLAGT 1848

B/ES

Ribe, den 28' August 1933.

Til Ribe Byraad,

Det tekniske Udvalg, her. -

Vi tillader os herved at ansøge det ærede Udvalg om Reduction af Prisen paa Elektricitets-Forbruget. - De Priser, vi betaler her, ligger saa betydelig over, hvad der forlanges andre Steder, at vi - saafremt en Reduction ikke kan opnaas her - vil se os nødsaget til at overføre Arbejdet til vor Fabrik i Fredericia. -

Vi hører gerne nærmere fra Dem og tegner

med Højagtelse

A/S Ribe Jernstøberi

H. Obbekjær

Hans Obbekjær var uden tvivl en dygtig forretningsmand, men kunne det virkelig betale sig at flytte hele rørstøberiet til Fredericia udelukkende på grund af for høje elpriser? Eller var tvisten kun et taktisk greb, der skulle få bystyret til at makke ret.

var tale om et reelt problem eller et forhold, der let ville kunne løses. Han havde formodentlig heller ikke forhandlet med statsbanerne om fragtpriserne, siden han lod Ribe Stiftstidende opfordre byrådet til også at intervenere i fragtspørgsmålet. Det synes altså ikke, som om Obbekjær overvejelser var spor gennemarbejdede, og man må derfor spørge sig selv, om hans trussel om at

flytte rørproduktionen væk fra Ribe i virkeligheden kun var tænkt som et bluff, der skulle presse bystyret til at komme ham i møde helt af sig selv. Måske håbede han på at engagere vælgerne i sagen - byrådsvalget lurede jo lige om hjørnet - for med dem i ryggen at kunne forhandle med forøget styrke i forhold til det selvbevidste byråd. Hvis det var tilfældet, slog planen fejl, for

Ribe byråd forholdt sig passivt, mens borgmester Juhl i Kolding tog et rask initiativ. Og så fangede bordet.

Om det var sådan Obbekjer tænkte, ved vi ikke, for hans tanker er ikke overleveret i de tilgængelige kilder. Det vil imidlertid kunne forklare de forhold, der ellers forekommer besynderlige, og det fremgik jo netop af brevet fra august, at han var parat til at bruge trusler for at få sine ønsker opfyldt. Så kan man jo bagefter spekulere over, om Ribe virkelig ville have mistet sit jernstøberi, hvis rektor Willumsen og teknisk forvaltning dengang *ikke* havde været villige til at sænke eltaksterne?

Kilder

Trykte værker:

- Andersen, Ole (red.) 1972. *Femoghalvfjerds: Strejfslys i tekst og billeder over en faglig indsats i anledning af Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbunds 75 års jubilæum 1897 - 1. januar - 1972*. Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbunds, s.43-50
- Arbejdsmandenes Fagblad: Organ for Danmarks organiserede Arbejdsmand, 37-39. årgang (1932-33)*
- Askgaard, Helle 1970. *Den sønderjyske industris udvikling fra 1920-1970*. København: C. A. Reitzels Forlag
- Bender, Johan et al 1977. *Arbejdsløshed i Danmark: Fra 1800 til i dag*. København: Gyldendal, s.75-98
- Beretning om Virksomheden i Dansk Former- og Støberiarbejderforbund fra 1931-1932*. Dansk Former- og Støberiarbejderforbund
- Beretning om Virksomheden i Dansk Former- og Støberiarbejderforbund fra 1934-1939*. Dansk Former- og Støberiarbejderforbund
- Byraadsbogen 1933-34*. Kolding: Kolding Købstadkommune
- Christensen, Jørgen Peter 2002. *Fabriksarbejdere og funktionærer 1870-1972* (Dansk Industri efter 1870, bnd.6). Odense: Odense Universitetsforlag, s. 164-262
- Dedenroth-Schou, Birgitte (red.) 1993. *Kolding Havn 1843-1993*. Kolding: Havneudvalget i Kolding.
- Dedenroth-Schou, Birgitte 1982. *Byens styre, i Knud Moseholm et al (red.), Kolding i det tyvende århundrede indtil komunesammenlægningerne i 1970, bnd. 3, s. 9-178*
- Dich, Jørgen S. 1939. *Arbejdsløshedsproblemet i Danmark 1930-1938: Betænkning afgivet af Socialministeriets statsvidenskabelige Konsulent* (Socialministeriets økonomisk-statistiske Undersøgelser, nr.4). København
- Faglige Voldgiftskendelser vedrørende Overenskomstforhold afsagt i Aarene 1930-31-32. Dansk Arbejdsmands Forbund *Forhandlings-Protokol over Dansk Former- og Støberiarbejderforbunds 18-20. Kongres, 1932-1939*. Dansk Former- og Støberiarbejderforbund
- Gubi, Martin et al 1998. *Teknisk Forvaltning Kolding Kommune 1898-1998*. Kolding: Kolding Stadsarkiv
- Hansen, Poul 1933. *Ungdommen og Arbejdsløsheden, Arbejderhøjskolen: Eleuskraft for Esbjerg Arbejderhøjskole og Roskilde Højskole, nr. 5, juni 1933, s.51-57*
- Hyldtoft, Ole 1980. *Industrien og staten i 1930'erne - Industrirådets ændrede rolle og politik under 30'ernes krise, Økonomi og politik 54., 2, s.167-98*
- Johansen, Hans Chr. 1988. *Industriens vækst og vilkår 1870-1973* (Dansk Industri efter 1870, bnd.1). Odense: Odense Universitetsforlag, s. 133-266
- Jubilæumsskrift: 1892 - 100 år i Ribe - 1992. Ribe: Specialarbejderforbundet i Danmark, Ribe afdeling
- Rasmussen, Børge 1976. *Statens forandrede rolle, Socialdemokratiets politik og de forandrede betingelser for arbejderklassens kamp og reproduktion i 30'erne, Årbog for arbejderbevægelsens historie, 6, s.85-116*.
- Schmidt, Peter 1994. *Bro og nye tider: Fredericia's hverdag i årene 1920-1940. Fredericia: elbo grafiske hus a-s*
- Thomsen, Niels 1991. *Industri Stat og Samfund 1870-1939* (Dansk Industri efter 1870, bnd.3). Odense: Odense Universitetsforlag, s. 278-320
- Villadsen, Kjeld Simon et al 1998. *A/S Ribe Jernindustri 1848-1998: fra støbegods til pladejern*. Ribe: A/S Ribe Jernindustri

Aviser:

Dybbøl-Posten, 17/2 1933, s.3

Fredericia Avis / Jyske Tidende, 6/5 1933 s.4, 7/5 1933 s.7

Fredericia Dagblad, 6/5 1933, 8/5 1933 s.2

Fredericia Social-Demokraten, 6/5 1933

Kolding Avis / Jyske Tidende, 21/4 1933 s.4, 22/4 1933 s.4,

23/4 1933 s.7, 25/4 1933 s.4, 6/5 1933 s.4, 7/5 1933 s.7, 9/5 1933 s. 4

Kolding Folkeblad, 6/3 1933 s.5, 24/3 1933 s.7, 21/4 1933 s.6, 22/4 1933 s.7, 24/4 1933 s.4, 25/4 1933 s.5, 6/5 1933 s.4, 8/5 1933 s.4

Kolding Social-Demokraten, 22/4 1933 s.4, 25/4 1933 s.3, 25/4 1933 s.3, 6/5 1933 s.4

Ribe Stiftstidende, 20/1 1933 s.3, 8/2 1933 s.3, 4/3 1933 s.3, 15/3 1933 s.3, 16/3 1933 s.3, 24/3 1933 s.3, 20/4 1933 s.3, 24/4 1933 s.3, 25/4 1933 s.3, 5/5 1933 s.3, 6/5 1933 s.2, 8/5 1933 s.3, 19/9 1933 s.3
Sydvestjylland, 23/3 1933 s.3
Sønderborg Social-Demokraten, 17/2 1933 s.5, 28/2 1933 s.5, 13/3 1933 s.4
Venstrebladet for det sydlige Jylland, 25/3 1933 s.3, 22/4 1933 s.1-2, 6/5 1933 s.2
Vestkysten Ribe Folkeblad, 7/2 1933 s.4, 19/9 1933 s.3

Utrykte arkivalier:

Fredericia Kommune:

Fredericia Kommune/ Journalsager 512, ks.33-35: *Fredericia Byråds J.Nr. 223/1932, 322/1932 og 197/1933*

Kolding Stadsarkiv:

Kolding Kommune / Havneingeniøren/ *Journal Nr. 61 1932/33*

Kolding Kommune / Havneudvalget / *Forhandlingsprotokol 1923-39, A601*

Kolding Kommune / Kolding Havn 1887-1982 / *A 101-813.12-813.12.073.513.2, A98*

994 N. P. Nielsen, direktør – personmappe med avisudklip Landsarkivet for Nørrejylland:

Retten i Fredericia / Tinglysningen 1927-1971 / *Skøde- og servitutgenparter I / De til Grundene i staden Fredericia hørende jorder 130e-151*

Ribe Kommune / Borgmesterkontoret / Journalsager 1869-1956 / *Journalsager 1930-33*

Ribe Kommune / Kommunalbestyrelsen / Forhandlingsprotokol 1867-1970 / *1931-34*

Ribe Kommune / Elektricitetsudvalget / *Forhandlingsprotokol 1917-1951*

Ribe Kommune / Elektricitetsudvalget / Sager vedrørende Elektricitetsudvalget år 1904-1964 / *1924-1964*

Landsarkivet for Sønderjylland:

Sønderborg Købstad / Saggruppeordnede sager 1920-70 / *Byrådets Forhandlingsprotokol 1931-33, 10/5*

Sønderborg Købstad / Saggruppeordnede sager 1920-70 / *Forhandlingsprotokol for Udvalget for faste Ejendomme 1925-34, 17/2*

Sønderborg Købstad / Saggruppeordnede sager 1920-70 / *Havneudvalgets sager, 66/26*

Sønderborg Købstad / Saggruppeordnede sager 1920-70 / *Magistratens Forhandlingsprotokol 1931-33, 10/48*

Sønderborg Købstad / Saggruppeordnede sager 1920-70 / *Magistratens Journaler 1932-33, 10/98*

Ribe Byhistoriske Arkiv:

Ribe Byraads Forhandlinger 1929-34 / *Ribe Byraad 1933-34 Forhandlinger, Regnskaber m. v. 1933-34, s.24*

Ribe Jernindustri:

Støberiarbejdernes Klub / *Forhandlingsprotokol 27/1 1931-24/11 1975*

Formernes Fagforening / *Forhandlingsprotokol 29/7 1916 -*

Noter

1 Vestkysten Ribe Folkeblad 7/2 1933, Ribe Stiftstidende 8/2 1933

2 Arbejdsmændenes Fagblad, 38.årg., ekstranr. s.12

3 Ribe Stiftstidende 8/2 1933

4 Ibid 4/3 1933

5 Ibid 15/3 1933

6 Sydvestjylland 23/3 1933, Ribe Stiftstidende 24/3 1933

7 Ribe Stiftstidende 8/2 1933

8 Hansen, s.53

9 Ribe Kommune / Borgmesterkontoret / journal 343/1932

10 Kolding Avis 25/4 1933, Fredericia Dagblad 6/5 1933

11 Kolding Avis 22/4 1933

12 Kolding Kommune / Havneingeniøren

13 Kolding Kommune / Havneudvalget, s.94-95

14 Kolding Folkeblad 25/4 1933, Kolding Kommune / Havneingeniøren

15 Kolding Kommune / Kolding Havn 1887-1982

16 Kolding Folkeblad 25/4 1933

17 Ibid 21/4 2933

18 Kolding Avis 22/4, 23/4 1933

19 Kolding Social-Demokraten 25/4 1933

20 Ibid 25/3 1933

21 Venstrebladet for det sydlige Jylland 6/5 1933

22 Dedenroth-Schou 1982 s.76-81

23 Kolding Social-Demokraten 25/4 1933

24 Venstrebladet for det sydlige Jylland 22/4 1933

25 Kolding Social-Demokraten 6/5 1933

26 Kolding Kommune / Kolding Havn 1887-1982

27 Askgaard, s.162-67

28 Dybbøl-Posten 17/2; Sønderborg Social-Demokraten 17/2, 28/2 1933

29 Sønderborg Købstad / Saggruppeordnede sager 1920-70 / Magistratens Forhandlingsprotokol 1931-33, s.262, 284

30 Sønderborg Social-Demokraten 13/3 1933

31 Sydvestjylland 23/3; Ribe Stiftstidende 24/3 1933

32 Fredericia Dagblad 6/5 1933

33 Kolding Kommune / Kolding Havn 1887-1982

34 Retten i Fredericia / Tinglysningen 1927-1971

- 35 Ibid, Fredericia Dagblad 6/5 1933; Fredericia Kommune / Journalsager 512 / J. Nr. 322/1932
36 Fredericia Avis/Jydske Tidende 6/5 1933
37 Fredericia Kommune / Journalsager 512 / J. Nr. 197/33
38 Ribe Stiftstidende 8/2 og 24/3 1933
39 Ribe Kommune/ Borgmesterkontoret / journal 264/1933
40 Ribe Kommune / Elektricitetsudvalget / Sager vedrørende Elektricitetsudvalget år 1904-1964; Ribe Byraads Forhandlinger 1929-34 / 1933-34, s.24
41 Ribe Stiftstidende 19/9 1933, Vestkysten Ribe Folkeblad 19/9 1933
42 Ribe Byraads Forhandlinger 1929-34 / 1933-34, s.24
43 Ribe Stiftstidende 19/9 1933, Vestkysten Ribe Folkeblad 19/9 1933
44 Ribe Stiftstidende 19/9 1933
45 Ibid, Vestkysten Ribe Folkeblad 19/9 1933, Ribe Byraads Forhandlinger 1929-34 / 1933-34, s.24

Merete Bo Thomsen, stud.mag. Silstrupvej 8, Skarrild, 6933 Kibæk. Født 1956.

Har tidligere udgivet:

Diverse artikler 2006-08, i www.vimu.dk: et virtuelt museum over den dansk-tyske grænseregions historie fra 1830 til i dag.

Der var engang da byens styre kun var for mænd ...; Biografi: Maren Markussen, og Biografi: Gunhild Due, 2008 i www.kolding.dk/stadsarkiv: kvindelige lokalpolitikere i Kolding 1909-2005.

Anders Nielsen og Landbrugsrådet af 30. august 1915, Landbohistorisk Tidsskrift, 2009: 2 s. 10-40. Har desuden skrevet udstillingsteksterne om Vestermølle og Anders Nielsen til Virtuelt Museum på Kultur og Aktivitetscenter, Vestermølle, Skanderbog. 2009-10.